

Marga Minco Thuisreis

W BOOKS

inhoud

- 5 De jonge jaren van Marga Minco
Jessica Voeten
- 15 Thuisreis
Marga Minco
- 19 Van Peter uit het dorpje op de Veluwe
- 35 Short(s) Story
- 47 Aan Bettie. Herinneringsflitsen uit onze jeugd
- 99 Schaduw-oeuvre
Dingeman Kuilman
- 102 een keuze uit de schilderijen
- 143 verantwoording
- 144 colofon

Marga Minco
Thuisreis

‘Geregeld keer ik in mijn dromen terug naar mijn geboorteplaats Breda’. Op de brug van het plein dat sinds maart 2024 haar naam draagt, is deze regel van Marga Minco te lezen. Niet alleen in haar dromen, ook in haar oeuvre – vijf romans en ruim zestig verhalen – keerde mijn moeder telkens terug naar de stad waar ze opgroeide en waar ze de eerste stappen zette naar het schrijverschap. Al had ze op de lagere school heel andere plannen. Soms kregen we daar een staaltje van mee.

5

Het was theetijd, maar in plaats van in te schenken, zette ze de theepot op tafel en schikte alle kopjes en schoteltjes, het suikerpotje en melkkannetje op het houten dienblad. Behoedzaam pakte ze het lange linnen hengsel dat aan de handvatten was bevestigd op het hoogste punt vast, tilde het blad van tafel en ging in het midden van de kamer staan. ‘Kijk goed,’ zei ze tegen ons terwijl ze haar rechterarm langzaam van voren naar achteren begon te bewegen. Het dienblad wiegde op het ritme mee. Gespannen keken mijn vader, mijn zus en ik toe. Het theeservies bleef netjes op z’n plaats. De slingerbeweging werd wijder en wijder en plotseling vloog het blad als een trapezewerker aan de rekstok door de lucht, één keer, twee keer, drie keer. Daarna werd de beweging weer rustiger tot het blad stilhield.

Ze wilde vroeger bij het circus en verre reizen maken en ze vertelde hoe ze als kind een paar keer per jaar elke dag rondhing bij de circustent op het Kloosterplein en stiekem door een spleet naar de oefenende trapezewerkers gluurde, ‘dat wilde ik ook’. Haar verlangen werd niet serieus genomen in het degelijke joodse gezin Minco. Wel moedigden Salomon en Grietje hun drie kinderen aan om op feestdagen thuis, met veel familieleden en vrienden en volle tafels met lekkernijen, hun zelfbedachte acts tussen de schuifdeuren op te voeren.

De kunsten werden hoog gewaardeerd in het gezin. David (Dave), de eerstgeborene, ging al vroeg op vioolles bij meneer Visser, op de muziekschool bij de haven. Daar was ook de tekenschool waar Bettie lessen kreeg, tot ze na de mulo naar de tekenacademie in Tilburg

Prins Hendrikstraat 5 (heden 194), 1920. Sara (Marga) op schoot bij haar grootmoeder Sara Minco-Van Wittene en David bij grootvader David Minco. Achter hen staat Stella Denneboom-Van Hoorn, de zus van Grietje, met Bettie.

52

Het huis waar wij geboren zijn!

De kleintjes worden groot!

Onder: Bettie en haar vriend Hans in de Loopschansstraat, circa. 1938

Daaronder: Selma met haar collega en vriend Bert Voeten in 1939

de kleintjes worden groot

Vanaf de jaren zestig begon Marga Minco, aangemoedigd door haar echtgenoot Bert Voeten, te schilderen: 'Als het schrijven niet lukt, schilder ik.' Ze tekende al veel langer, ze volgde tijdens de Duitse Bezetting een tekencursus en gaf korte tijd tekenles op een joods schooltje in Amsterdam. In het gezin Minco waren de creatieve talenten ordelijk verdeeld tussen de kinderen. Marga (die toen nog Selma heette) schreef, haar broer David (Dave) speelde viool en trompet, en haar zus Bettie maakte aquarellen en schilderijen. Toen Minco begon te schilderen, begaf ze zich op het terrein van Bettie. Anders dan haar zus had ze niet de ambitie om beeldend kunstenaar te worden. Schilderen was voor Minco een voortzetting van haar schrijverschap met andere middelen. Een schrijverschap gedreven door de noodzaak om, in haar eigen woorden, 'af te dalen in mijn geheugen'. Door de verwevenheid met haar verhalen en romans vormen haar schilderijen een intrigerend schaduw-oeuvre.

99

De beeldtaal van Minco heeft verwantschap met Grandma Moses, de Amerikaanse kunstenares die pas vanaf haar 78ste begon te schilderen en na de Tweede Wereldoorlog in Amerika en Europa enorm populair werd. Bij het overlijden van Grandma Moses in 1961 prees *The New York Times* 'het eenvoudige realisme, de nostalgische sfeer en de heldere kleuren'. Ook Minco was een bewonderaar, ze bezat het monumentale boek *Grandma Moses* met teksten van haar ontdekker, de invloedrijke kunsthistoricus Otto Kallir. Uit de roman *Nagelaten dagen*: 'Gedurende de lange treinreis langs de Californische kust heb ik voornamelijk uit het coupé raam zitten staren, naar het wisselende landschap van roodbruine en groene heuvels, willekeurige bospartijen, velden vol bloeiende struiken en Grandma Moses-achtige boerderijtaferelen. Een paar keer dook onverwacht de oceaan op met een reep geelwit verlaten strand. Soms leek het of de houten huizen, de bonte koeien en de

Hoe dikwijls heb ik niet in gedachten door deze vertrouwde buurt gelopen. Ook in mijn dromen kom ik er telkens terug. Keer op keer heb ik mezelf de hoek zien omslaan, langs de voortuinen zien lopen, terugkerend naar het huis, zonder er ooit binnen te gaan. Nu ik er eindelijk opnieuw voor stond, vroeg ik me af of het houten hek altijd zo laag was geweest. En waar was de bank gebleven waarop we op zomeravonden kersen zaten te eten? De dichtgeplooide vitrage in de erker liet geen inkijk toe.

Uit: 'De Driesprong', 1992

Onder: Grietje van Hoorn en Salomon Minco, circa. 1912

zonder titel, z.j.
olieverf op hout
16 × 25 cm

Mijn zusje en ik moesten van mijn moeder een streng wol opwinden. Zodra de streng tussen de polsen van mijn zusje was gespannen en ik het begin van de draad had gepakt, klonken uit de radio de eerste ijle maten van de Bolero. Wij stonden bij de tuindeuren. Ik keek naar de klimop die de schutting tot op de grond overdekte, terwijl ik langzaam, met het ritme mee, de draad om mijn vingers begon te winden en mijn zusje, ook precies in het ritme, met haar handen die de wol lieten vieren, kleine kringen in de lucht beschreef. Meer bewegingen maakten we niet. Het karwei, waar we anders zo'n hekel aan hadden, deden we nu alsof het deel uitmaakte van een muzikale act.

Uit: 'De bol en de Bolero', 1990

zonder titel, z.j.
olieverf op hout
22 x 22 cm

In 1994 bundelde dichter en schrijver K. Schippers (Gerard Stigter) in 's Nachts op dak' zijn rubriek op de kinderpagina van *NRC Handelsblad*, met op het omslag *Een dakgebeuren*, dat Marga Minco hem in 1972 voor zijn verjaardag gaf.

136

Een dakgebeuren, mei 1972
olieverf op hout
14 × 20 cm

'l'aviatrice', 1973
olieverf en acryl op hout
18 × 13 cm

colofon

Dit boek verschijnt ter gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling in Stedelijk Museum Breda, 13 september 2025 t/m 1 maart 2026.

Eerste druk 2025

Tekst: Jessica Voeten

Redactie: Dingeman Kuilman

Ontwerp omslag en binnenwerk: Berry van Gerwen

Afbeelding omslag: Marga Minco (particuliere collectie)

Foto achterplat: Steye Raviez, 1974

Met dank aan:

Gerard van den Berg voor het initiatief tot de tentoonstelling;

Stedelijk Museum Breda (Amanda Elshout, Dingeman Kuilman);

Stadsarchief Breda (Rincke de Bont);

De kunstcommissie voor het Marga Mincoplein en het kunstwerk 'Gebroken Lijn' van Tamar Frank

(Felix Bartman, Gerard van den Berg, Michiel Crince, Erna van Olphen, Johan van Zon);

Jos Hilkhuijsen, Jacqueline Kostermans, Bertram Mourits, Rob Musters, Hubert Smeets, Hans Sprangers

Uitgave

WBOOKS, Zwolle

info@wbooks.com

wbooks.com

i.s.m.

Stedelijk Museum Breda

info@stedelijkmuseumbreda.nl

www.stedelijkmuseumbreda.nl

© 2025 WBOOKS Zwolle / © Erven Marga Minco; de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam. © c/o Pictoright Amsterdam 2025.

Voor dit boek werd financiële steun ontvangen van De Mastboom-Brosens Stichting.

ISBN 978 94 625 8737 3

Marga Minco (Ginneken 1920-Amsterdam 2023) is bekend als de schrijfster van *Het bittere kruid* (1957), een persoonlijke kroniek over de Jodenvervolging. Recent verscheen haar *Verzameld werk*. Dat ze ook veel heeft getekend en geschilderd is een goed bewaard geheim.

In het middelpunt van *Thuisreis* staat een album dat Minco in 1942 maakte als huwelijksgeschenk voor haar zus Bettie. Met humor en een scherp observatievermogen tekende ze de herinneringen aan hun jeugd in Breda.

Het herinneringsalbum wordt verbonden met de latere schilderijtjes waarmee ze als enige overlevende van het gezin Minco de sfeer van die zorgeloze periode oproept. De schilderijtjes vormen als het ware een intiem 'schaduw-oeuvre' van haar romans en verhalen. *Thuisreis* bevat naast haar gelijknamige korte verhaal, informatie over het gezin Minco en een opmerkelijke gebeurtenis uit de tijd dat ze als leerling-journalist voor de *Bredasche Courant* werkte.

